

Határainkon túli magyar földrajztanárok posztgraduális képzése Pécssett

VUICS TIBOR

A Kárpát-medence területén élő, magyar anyanyelvű földrajztanárok részére Magyarországon megindított posztgraduális képzés elsősorban az anyanyelv, a történelem és a földrajz területére terjedt ki, mivel a nemzeti identitás megőrzését ezen a területen fenyegeti a legnagyobb veszély. Másrészt a környező, magyarok lakta országokban az információáramlás – 1–2 ország kivételével – eddig meglehetősen gyenge volt, a tömegkommunikáció az ott élő magyarsággal kapcsolatos tényeket gyakran eltorzítja – elsősorban nemzeti érdekre hivatkozva. Az anyaország földrajzát csak az állam hivatalos nyelvén lehet(ett) tanítani. Nem mellékes szempont az sem, hogy Magyarország – elsősorban kvalifikált főiskolai és egyetemi oktatók, valamint kutatók segítségével – aktívan részt vegyen a határainkon túli magyar anyanyelvű földrajztanárok szemléletformálásában és szaktudásuk gyarapításában. Erre azért is nagy szükség van, mert a szűkös anyagi lehetőségek következtében korszerűsítésre szorul az iskolákban a szemléltető anyag, átültetésre várnak a modern audiovizuális módszerek.

A képzés körülményei

A képzés szervezése kétfélcpsős: az oktatási igények összegyűjtése után a határainkon túli pedagógus szervezetek képviselői meghívást kapnak a Közoktatási és Művelődésügyi Minisztériumba, ahol az anyagi és szakmai feltételeket egyeztetik. Az oktatás különböző szervezeti keretek között folyik, így pl.

- a hazai főiskolák, egyetemek mint képzési centrumok adnak helyet a posztgraduális konferenciáknak;
- a posztgraduális képzés valamelyik környező országban folyik (pl. Nagyváradon a Bolyai Nyári Akadémián);

- a kétféle forma kombinálódhat;

- a képzés tájékoztató jellegű is lehet (pl. a Kodolányi Intézetben).

A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem 1993-ban és 1994-ben a posztgraduális képzés vegyes típusában vett részt, vagyis az első két képzési formába egyaránt bekapcsolódtunk. Mivel a kurzusok a nyári szünet időszakára estek, az egyetemi kollégiumokban biztosítottuk a résztvevőknek a szállást. Az étkezést – lehetőségeiktől függően – különböző variációkban oldottuk meg: igyekeztünk az optimális változatot megtalálni, ami viszonylag olcsó és kulturált ellátást, továbbá a szálláshely és étkezőhely szoros összekapcsolását jelentette.

A posztgraduális képzési programok tartalma

A határon túli földrajztanárok posztgraduális oktatása Pécssett a következő formákban valósult meg :

- előadások,
- gyakorlati foglalkozások,
- múzeum- és üzemlátogatások, városnéző séták,
- tanulmányi kirándulások,
- metodikai tapasztalatsere.

A bevezető előadások és a szolgáltatás jellegű programok egyrészt olyan ismeretközlő fórumok és szakmai bemutatók, amelyek a vendégekké a megye, a város természet- és társadalomföldrajzi sajátosságait kívánják megismertetni, másrészt foglalkoznak általános gazdasági és társadalmi kérdésekkel is. Itt különös jelentősége van a térségi – a kelet-közép-európai – problémák elemzésének, ami az oktatásban jól hasznosítható összehasonlításokra ad lehetőséget. Az ún. „nagy előadásokat” gondolatébresztő céllal szerveztük, ezért igyekeztünk ezekhez az egyes szakterületek neves művelőit megnyerni.

Az előadások másik része Baranya megye, és a tágabb régió sajátos problémáival foglalkozott, tehát ezekben olyan helyi specifikumok kapnak helyet, mint a megye etnikai sajátosságai, a bányászat helyzete, a munkanélküliség kérdése, a nagyüzemi- és magántulajdonon alapuló mezőgazdaság, a természet- és környezetvédelem, a megye természetföldrajzi sajátosságai, az országhatár menti helyzet stb.

A múzeum- és üzemlátogatások a gyakorlati foglalkozásokhoz kapcsolódtak és városnéző sétákkal egészültek ki. Célunk a város, a városkörnyék, továbbá a megye, és dél-dunántúli régió megismertetése volt.

A tanulmányi kirándulások általában a helyi sajátosságokhoz igazodva mutatják be a mikro- vagy mezotérség nevezetességeit. Ezek lehetnek természetföldrajzi vagy társadalomföldrajzi (etnikai, népesség- és településföldrajzi, szociológiai, környezetvédelmi stb.) jellegűek. Baranya megye nevezetességei rendkívül változatosak és sokszínűek, nagyon jó lehetőséget nyújtanak különböző korok műemlékeinek (a rómaiaktól a török uralmon át napjainkig), különböző földtörténeti korok kőzettani és őslénytani emlékeinek (a paleozoikumtól napjainkig) a megye változatos etnikai összetételének (német, horvát, szerb, cigány), továbbá az apró- és törpefalvak életének, a városok demográfiai és szociális gondjainak bemutatására.

A posztgraduális képzés során a metodikai tapasztalatszere egyrészt a résztvevők és a szervezők, másrészt a különböző országokból jött földrajztanárok között folyik. Hatékonysága annál magasabb lehet, minél több országból érkeznek a résztvevők. Sajnálatos, hogy szervezési gondok következtében a földrajztanárok döntő többsége egyetlen országból, Romániából érkezett, ezért a résztvevők egymás közötti konzultációjának lehetőségei erősen leszűkültek. Továbbra is él viszont a szakmai anyagok, a tankönyvek, tantervek és óratervek cseréje, a tapasztalatok szóban történő átadása. A pécsi földrajztanszerek diaporámás vetítéseket is tartottak, és bemutatták a nálunk használatos audiovizuális szemléltetőeszközöket.

A nyári egyetem résztvevőinek lehetősége nyílt mindazoknak a kiadványoknak a megvásárlására (esetleges megrendelésére), amelyekre oktató munkájukban szükségük van. Rendelkezésükre bocsátottuk mindazokat a fénymásolási lehetőségeket, amellyel szövetségük és iskoláik számára tudtak új információkkal szolgáló anyagokat másolni. Időt hagytunk számukra a nyitvatartó könyvtárak használatára is.

A résztvevők földrajzi megoszlása

A pécsi továbbképzésre a határokon túli földrajztanárok mintegy 85–90%-a mindkét évben Erdélyből és a Székelyföldről érkezett, ami meglehetősen egyoldalú földrajzi megoszlásra utal. Kutatjuk a földrajzi aránytalanságok okait. Úgy vélem, ezek nagyon összetettek, de mindenekelőtt szervezési gondokra vezethetők vissza: úgy tűnik, a helyek elosztásában főként az előző kormányok idején működött egy „Erdély-lobbi”, amely politikai okok miatt túlhangsúlyozta az ottani beiskolázást. Ebből következően kevesebb pénz jutott a kárpát-ukrajnai magyarok részvételének finanszírozására. Szervezési hiányosságnak fogható fel a horvátországi, szlovéniai és szlovákiai magyarok távolmaradása, politikai okokkal magyarázható viszont a jugoszláviai magyarok alacsony részvételi aránya.

Véleményem szerint az lett volna a kívánatos, ha ezt a konferenciát a Kárpát-medence magyar anyanyelvű földrajztanárainak részvétele mellett rendezték volna, és a résztvevők országok szerinti összetétele ezt arányosan tükrözné: ennek biztosítása az eddigi szervezési eljárások szerint a Művelődésügyi és Közoktatási Minisztériumnak (MKM) lett volna a feladata. Nem zárkózunk el azonban attól sem, hogy közvetlen kapcsolatokat alakítsunk az egyes pedagógus szövetségekkel az eredményesebb szervezés céljából.

Az MKM anyagi támogatása eddig dicséretesen elegendőnek látszott a vendégek ellátására. Igaz viszont az is, hogy a keretszámokat általában csak kb. 75%-os arányban sikerült betölteni. A felügyeleti hatóság érdeme, hogy a fennmaradó keretet az ellátás javítására, ill. a szakmai anyagok előállítására lehet fordítani.

A posztgraduális képzés szakmai színvonala és nyilvánossága

A képzés minőségének megítélése a résztvevők jogköre. A rendezők a megfelelő szakmai színvonalat elsősorban egyetemi oktatók, kutatók bevonásával igyekeztek biztosítani. Így a programban részt vettek a JPTE földrajzi tanszékei, az MTA Regionális Kutatások Központja, az MTA Földrajztudományi Kutató Intézet és több más egyéb intézmény (MÉV, Mecseki Szénbányák stb.) neves képviselői. A földrajztanárak programjainak vezetésében polgármesterek, közigazgatási szakembereink és művészettörténészek is részt vettek.

A posztgraduális képzés országos és nemzetközi nyilvánosságot kapott: évről-évre rendszeresen közli a programokat a megyei újság, értesítést ad róla a Népszabadság. Interjúkat, kerekasztal-beszélgetéseket közvetítenek a körzeti rádió- és televízióműsorok, beszámolót adnak a rendezvényekről a határainkon túli magyar nyelvű tömegkommunikációs eszközök is.

Sajnos, egyre inkább úgy tűnik, hogy a szomszédos országok magyar anyanyelvű pedagógus értelmiségének jelentős hányada inkább áttelepül Magyarországra, vagy a tőlünk Ny-abbra fekvő országokba, mintsem, hogy vállalja a kisebbségi sors viszontagságait. E továbbképzésekkel arra szeretnénk ösztönözni a résztvevőket, hogy szülőföldjükön maradjanak és ott oktassák ezután is a felnövekvő magyar nemzetiségű generációkat.

POSTGRADUAL TRAINING IN PÉCS FOR HUNGARIAN TEACHERS OF GEOGRAPHY COMING FROM ABROAD

by *T. Vuics*

S u m m a r y

The study shows the aims and circumstances of the postgradual training of the departments of geography at Janus Pannonius University of Pécs, special programmes, geographical distribution of the participants, as well as its professional establishment and publicity.

The aim of the training is to give every information - in connection with geography playing an important role in developing self-identity of minorities - to pedagogues coming from abroad, to make them see the issues of the syllabus of geography teaching in primary and secondary schools and universities, special problems before and during the change of regime. We consider that it is important for the participants to change their training methods, moreover to equip the certain educational centres with modern audio-visual instruments.

We have chosen a complex type of training, however, the groups of participants change of course. On one hand, we receive a 40-strong group in the summer holiday, on the other hand, we give lectures in Nagyvárad, Oradea (Romania) at the Bólyai Summer Academy usually for 15–20-strong groups.

Lectures, practical training, visiting museums and factories, sight-seeing, furthermore, field trips constitute an organic part of the programme: we give the possibility to exchange expertise connecting to methodology.

85–90 per cent of the participants have come from Transylvania and the land of Szeklers; we would like to change these rates in order to make the participation of Sub-Carpathian, Slovakian, Croatian and Slovenian teachers more dominant.

Lecturers of universities, researchers and experts dealing with different disciplines take part in these postgraduate studies which were given national and international publicity.

Translated by the author